

Asia: VN/13190/2020

Lausuntopyyntö työryhmämietinnöstä: pakkokeinolain muutostarpeet

Lausunnonantajan lausunto

1. Lausuntonne yleisesti mietinnöstä

Länsi-Uudenmaan käräjäoikeus kannattaa yleisesti ehdotuksia pakkokeinolain säännösten selventämisestä. Niin ikään käräjäoikeus kannattaa ehdotuksia, joilla pyritään parantamaan pakkokeinojen kohteena olevien henkilöiden perusoikeuksien suojaa. Osa ehdotetuista säännöksistä vastaa nykyistä käytäntöä, joka perustuu muun muassa korkeimman oikeuden ratkaisukäytäntöön. Voimassa olevan käytännön selventäminen säädöstatasolla on kuitenkin kannatettavaa.

Käräjäoikeus pitää kannatettavana myös sitä, että ehdotuksen mukaisesti mahdollisimman useissa pakkokeinojen tuomioistuinkäsittelyissä mahdollistettaisiin asian ratkaiseminen tuomioistuimen kansliassa ilman istuntokäsittelyä.

Esityksessä on kuitenkin eräitä kohtia, jotka käräjäoikeuden arvion mukaan vaativat täsmennystä joko säädöstatasolla tai perusteluissa.

2. Lausuntonne pakkokeinolain 2 luvun muuttamista koskevista ehdotuksista perusteluineen

Ei yksityiskohtaista lausuttavaa.

3. Lausuntonne pakkokeinolain 3 luvun muuttamista koskevista ehdotuksista perusteluineen

Käräjäoikeus kannattaa sitä, että syytteen nostamisen määräaika koskeva vaatimus voitaisiin jatkossa käsitellä kansliassa ilman istuntokäsittelyä. Tältä osin vangitun kannanotto ja siten suostumus olisi helposti käytännössä saatavissa ja ehdotuksella tehostettaisiin tuomioistuinten toimintaa.

4. Lausuntonne pakkokeinolain 4 luvun muuttamista koskevista ehdotuksista perusteluineen

Yleisesti käräjäoikeus kannattaa yhteydenpidon rajoituksia koskevia ehdotuksia, joita on pidettävä pakkokeinon kohteena olevien henkilöiden perusoikeuksien kannalta perusteltuina. Käytännössä on ilmennyt ongelmia yhteydenpidon rajoitusten täytäntöönpanossa ja siten säännösten

täsmentämiselle on olemassa selkeä tarve. Vaikka ehdotusten tarkoitusta voidaan pitää perusteltuna, ei ehdotusta siitä, että yhteydenpitoa ennalta nimeämättömään joukkoon henkilöitä voitaisiin rajoittaa vain erityisen painavista syistä, voida pitää käytännön tasolla täysin ongelmattomana. Erityisesti ehdotettu säännös vaikuttaa ongelmalliselta niissä tilanteissa, joissa kysymys on laajasta rikoskokonaisuudesta, joissa on käsillä tutkinnan vaikeuttamisvaara. Vaikka onkin tuomioistuimen tehtävä arvioida se, onko yksittäistapauksessa esitetty riittävät ja konkreettiset perusteet yhteydenpidon rajoittamiselle, voidaan vaarana ainakin jossain määrin pitää sitä, että käytäntö yhteydenpidon rajoittamiselle tiukkenee suhteessa nykykäytäntöön. Vastaava vaikutus saattaa olla myös sillä, että yhteydenpito sallittaisiin tietyllä tavalla, mutta rajoitettaisiin toisella tavalla. Oletettavana voidaan pitää sitä, että yhteydenpidon rajoituksia tullaan vaatimaan sanotun edellytyksen perusteella. Joka tapauksessa kärjäoikeus katsoo, että perusteluissa tulisi ehdotusta tarkemmin tuoda esiin niitä mahdollisia tilanteita, joissa voisi käsillä olla erityisen painava syy yhteydenpidon rajoittamiselle.

Perusoikeuksien toteutumisen näkökulmasta ehdotusta erityisestä määräajasta, jonka ajan yhteydenpidon rajoitukset olisivat voimassa (60 pv), voidaan pitää sinänsä perusteltuna. Kuitenkin huomionarvoista on, että vangittuna oleva epäilty voi pyytää kärjäoikeutta tutkimaan vangittuna pitämisen edellytykset kahden viikon välein ja tällöin kärjäoikeus viran puolesta keskusteluttaa ja arvioi myös voimassa olevat yhteydenpidon rajoitukset. Ehdotettu määräaika ja mahdollisuus pidentää määräaika, aiheuttaisivat kärjäoikeudelle varsin paljon lisätyötä erityisesti puhuttaessa laajoista epäillyistä rikoskokonaisuuksista.

Edellä todetuina tavoin on käytännössä ilmennyt ongelmia yhteydenpidon rajoitusten täytäntöönpanossa. Nämä käytännön ongelmat erityisesti tilanteessa, jossa yhteydenpidon rajoituksia on lievennetty, tuodaan varsin usein esille uudelleenkäsitteilyä koskevissa istunnoissa kuin myös pääkäsitteilyssä. Mainituista syistä kärjäoikeus esittää harkittavaksi sitä, tulisiko säätää velvoitteesta ilmoittaa yhteydenpidon rajoitusten muuttumisesta vangittuna olevan epäillyn säilytyspaikalle. Kärjäoikeudelta tämä tieto lähtee automaattisesti vankipassin yhteydessä.

5. Lausuntonne pakkokeinolain 5 luvun muuttamista koskevista ehdotuksista perusteluineen

Kärjäoikeus pitää kannatettavana ehdotusta siitä, että pidättämiseen oikeutettu virkamies voisi jatkossa muuttaa matkustuskiellon sisältöä nykyistä laajemmin. Tällöin esimerkiksi matkustuskiellon ehtoihin tehtävät lievennykset saataisiin nykyistä nopeammin käytäntöön.

Sen sijaan ainakin jossain määrin ongelmallisena kärjäoikeus pitää ehdotusta siitä, että syytteen nostamiselle ei enää jatkossa olisi määräaika. Olettavana voidaan pitää, että jos viranomaiskontrollista ehdotetulla tavalla luovuttaisiin, matkustuskieltojen voimassaoloajat eli pakkokeinojen käyttö pitenis nykyisestä. Matkustuskiellon edellytysten arviointi jäisi matkustuskieltoon määrätyn varaan. Mainituista syistä kärjäoikeus suhtautuu ehdotukseen varauksellisesti.

6. Lausuntonne pakkokeinolain 6 luvun muuttamista koskevista ehdotuksista perusteluineen

Käräjäoikeus kannattaa ehdotusta siitä, että pyyntö syytteen nostamisen määräajan pidentämiseksi olisi jatkossa tehtävä viimeistään kaksi viikkoa ennen määräajan päättymistä. Tämä lisäksi joustavuutta käräjäoikeuden toimintaan ja erityisesti vaatimuksen tiedoksiantomenettelyyn.

Niin ikään kannatettavana on pidettävä sitä, ettei istuntokäsittelyä välttämättä jatkossa enää vaadittaisi vaan vaatimus voitaisiin ratkaista kansliassa, jos henkilö, jonka oikeutta, etua tai velvollisuutta asia koskee, käsittelytapaan suostuu. Mitä ilmeisemmin sanotun henkilön tulisi antaa nimenomainen suostumus. Verrattain yleistä on, etteivät po. henkilöt lausu asiassa kirjallisesti ennen istuntoa tai istuntokäsittelyssä, minkä johdosta oletettavana voidaan pitää sitä, etteivät he myöskään nimenomaista suostumusta käräjäoikeudelle toimittaisi. Mainitusta syystä saattaa tarkoituksenmukaiseksi menettelytavaksi muodostua vaatimuksen käsittely istunnossa nykykäytäntöä vastaavasti. Mainitun johdosta käräjäoikeus esittää harkittavaksi sitä, voisiko edellytyksenä nimenomaisen suostumuksen sijasta olla se, ettei henkilö, jonka oikeutta, etua tai velvollisuutta asia koskee, nimenomaisesti vastusta käsittelytapaa. Tältä osin käräjäoikeus huomioi, ettei perusteluissa ole mainintaa siitä, ettei edellytyksenä olisi, että henkilö suostuu määräajan pidennykseen (vrt. takavarikkoa koskeva vastaava ehdotus). Selvänä voitaneen kuitenkin pitää sitä, että edellytykset vastaavat tältä osin takavarikon osalta esitettyä.

Käräjäoikeus kannattaa yleisesti ehdotusta siitä, että määräaikaa voitaisiin pidentää enintään vuosi kerrallaan tai määrätä vakuustakavarikko olemaan voimassa toistaiseksi. Oletettavana voidaan pitää sitä, että tällaisia vaatimuksia tullaan jatkossa varsin usein esittämään. Ottaen huomioon vakuustakavarikon erityinen luonne ja pakkokeinon vaikutus toivottavaa olisi, että perusteluissa ehdotusta täsmällisemmin perusteltaisiin sitä, millaisissa mahdollisissa tilanteissa mainittu pidentäminen olisi käytännössä mahdollista.

7. Lausuntonne pakkokeinolain 7 luvun muuttamista koskevista ehdotuksista perusteluineen

Käräjäoikeus viittaa soveltuvin osin 6 luvun ehdotuksista edellä lausuttuun. Kannatettavana voidaan pitää ehdotusta siitä, että takavarikon tultua kumotuksi takavarikoitu esine, omaisuus tai asiakirja olisi viipymättä palautettava siihen oikeutetulle, jollei palauttamiselle ole luvun 18 tai 23 §:stä johtuvaa tai muualla laissa säädettyä estettä. Käytännössä on esiintynyt tilanteita, joissa takavarikoitu omaisuus on edelleen poliisin hallussa, vaikka syytettä ei ole nostettu neljän kuukauden kuluessa takavarikon toimittamisesta eikä määräajan pidennystä ole haettu. Tätä tilaa ei ole pidettävä perusteltuna.

8. Lausuntonne pakkokeinolain 8 luvun muuttamista koskevista ehdotuksista perusteluineen

Ei yksityiskohtaista lausuttavaa.

9. Lausuntonne pakkokeinolain 9 luvun muuttamista koskevista ehdotuksista perusteluineen

Ei yksityiskohtaista lausuttavaa.

10. Lausuntonne pakkokeinolain 10 luvun muuttamista koskevista ehdotuksista perusteluineen

Yleisesti ehdotusta telekuuntelun perusterikosten lisäämisestä on pidettävä kannatettavana. Tältä osin on kuitenkin huomioitava, että ehdotuksella tulee olemaan vaikutusta käräjäoikeuden käsittelyihin niitä lisäävästi.

Käräjäoikeus kannattaa erityisesti ehdotusta, jonka mukaan lupa telekuunteluun ja luvun 4 §:n 2 momentissa tarkoitettuun tietojen hankkimiseen annettaisiin luvan antopäivästä alkaen. Käytännössä lupia on haettu myöhäisemmästä ajankohdasta lukien, mitä on pidettävä ongelmallisena erityisesti sen johdosta, että luvan myöntämisen edellytykset tutkitaan aina päätöshetken tilanteen mukaan. Sääöstasolle tehtävää täsmennystä on pidettävä mainitun johdosta kannatettavana.

Yleisest in ehdotusta siitä, ettei televalvontaan vaadittaisi laitteen haltijan suostumusta tilanteissa, joissa henkilö on kykenemätön antamaan suostumusta, voidaan pitää kannatettavana. Kuitenkin, kun kysymys on terveydentilasta johtuvasta kykenemättömyydestä, tulisi ehdotusta selventää sen osalta, millaista selvitystä henkilön terveydentilasta vaaditaan (vaaditaanko esim. lääkärinlausunto), jotta suostumuksen puuttumisen edellytykset voidaan asianmukaisesti arvioida. Lisäksi tulisi selventää sitä, miten selvityksen hankkiminen ja sen esittäminen suhteutuu asian käsittelyn kiireellisyyteen. Niin ikään selventää tulisi sitä, käyttääkö henkilölle mahdollisesti määrätty edunvalvoja puhevaltaa po. tilanteissa, mitä ei sinänsä voida pitää mahdollisena ainakaan tilanteissa, joissa edunvalvoja on määrätty henkilölle taloudellisia asioita varten.

Yhdistymistietojen osalta ehdotuksen mukaan yhdistämistietojen hankkimista koskevassa vaatimuksessa ja päätöksessä on mainittava muun ohella paikka, jota päätös koskee (4. kohta). Käytännössä on esiintynyt tulkintaerimielisyyksiä siitä, miten nykyisin voimassa olevaa säännöstä tukiaseman yksilöinnistä tulkitaan eli, millä tarkkuudella tukiaseman tiedot on tullut yksilöidä. Mainitun johdosta käräjäoikeus toivoo, että ehdotuksen perusteluissa määriteltäisiin se, miten määritellään paikka, jota päätös koskee - riittääkö esimerkiksi täsmällinen epäillyn rikoksen tekopaikan osoite.

11. Lausuntonne pakkokeinolain 11 luvun muuttamista koskevista ehdotuksista perusteluineen

Ei yksityiskohtaista huomautettavaa.

12. Lausuntonne oikeudenkäynnin julkisuudesta yleisissä tuomioistuimissa annetun lain 16 §:n muuttamisesta perusteluineen

Ei yksityiskohtaista huomautettavaa.

13. Lausuntonne rikoksen johdosta tapahtuvasta luovuttamisesta Suomen ja muiden Euroopan unionin jäsenvaltioiden välillä annetun lain 16 §:n muuttamisesta perusteluineen

Ei yksityiskohtaista huomautettavaa.

14. Lausuntonne rikoksen johdosta tapahtuvasta luovuttamisesta Suomen ja muiden Pohjoismaiden välillä annetun lain 13 §:n muuttamisesta perusteluineen

Ei yksityiskohtaista huomautettavaa.

15. Lausuntonne rikostorjunnasta Tullissa annetun lain 3 luvun 19 §:n muuttamisesta perusteluineen

Ei yksityiskohtaista huomautettavaa.

16. Lausuntonne rikostorjunnasta Rajavartiolaitoksessa annetun lain 31 ja 58 §:n muuttamisesta perusteluineen

Ei yksityiskohtaista huomautettavaa.

17. Lausuntonne tutkintavankeuden vaihtoehtona määrättyjä valvontatoimia koskevan puitepäätöksen lainsäädännön alaan kuuluvien säännösten kansallisesta täytäntöönpanosta ja puitepäätöksen soveltamisesta annetun lain muuttamisesta perusteluineen

Ei yksityiskohtaista huomautettavaa.

18. Lausuntonne sellaisista mahdollisista pakkokeinoja koskevan lainsäädännön muutostarpeista, joita mietinnössä ei ehdoteta

Ei yksityiskohtaista huomautettavaa.

Mikkola Sanna
Länsi-Uudenmaan käräjäoikeus